

Переклади



Володимир ШОВКОШИТНИЙ – письменник, політик, громадський діяч. Народився 16 липня 1956 року в селі Світанок Переяслав-Хмельницького району Київської області. За освітою – технік-геофізик, інженер-атомник, літератор: закінчив Київський політехнічний інститут, Всесоюзний заочний політехнічний інститут, Вищі літературні курси Спілки письменників СРСР. Працював геологом на Кавказі й Далекому Сході, у 1978–1987 роках – оператором, начальником зміни, керівником групи ліквідації хімічного цеху Чорнобильської АЕС. Один із засновників екологічної організації “Зелений світ” (1988). Співорганізатор перепоховання В. Стуса в Україні (1989). У 1990–1994 роках – депутат Верховної Ради України, секретар Чорнобильської комісії українського парламенту. Перший і незмінний президент спочатку Всесоюзної, а тепер Міжнародної організації “Союз Чорнобиль”. Доктор філософії в галузі політології. У 2003–2005 роках – начальник управління національного виховання МАУП.

Із вересня 1987 року професійно займається літературною діяльністю: поет, прозаїк, драматург, перекладач, критик, публіцист, кіносценарист, бард. Автор понад десятка художніх книг,

кількох музичних альбомів, співавтор сценаріїв документальних фільмів “Поріг” (1988), “Просвітлої дороги свічка чорна” (1990), “Трагедія і надія” (1996) та ін. Член Національної спілки письменників України.

Пропонуємо читачам в українському перекладі В. Шовкошитного добірку віршів чеченського письменника і політика Зелімхана Абдулмуслімовича Яндарбієва (1952–2003).

Зелімхан ЯНДАРБІЄВ – письменник, воїн, суспільно-політичний діяч, активний учасник чеченського національно-визвольного руху. Народився 12 вересня 1952 року в селі Видрика Шемонаїхинського району Східно-Казахстанської області Казахської РСР, згодом переїхав до Чечні у своє рідне село Старі Атаги. Закінчив філософський факультет Чечено-Інгушського державного університету (1981). У 1981–1983 роках видав дві поетичні збірки та повість. Член Спілки письменників ЧІ АРСР (1984), Спілки письменників СРСР (1985). 1986 року став головним редактором дитячого журналу “Радуга”. У 1987–1989 роках навчався в Москві на Вищих літературних курсах.

Письменницький набуток З. Яндарбієва складають п’єси “Не доведи, Господи”; збірки віршів “Зіграйте мелодію” (1986), “Життя праве” (1990), “Письмена на краю життя” (1997), “Балада про Джихад” (2003), “Галерея пам’яті” (2004); книги мемуарів та публіцистики “Чеченія – битва за свободу” (1996), “В передчутті незалежності”, “Джихад і проблеми сучасного світу” (2000), “Чий Халіфат?” (2001), “Справжнє обличчя тероризму” (2003) та ін. Твори З. Яндарбієва перекладалися понад 40 мовами світу.

У травні 1990 року З. Яндарбієв організував і очолив Вайнахську демократичну партію, метою якої було створення незалежної чеченської демократичної держави. У листопаді 1990 року став заступником Голови виконкому Загальнонаціонального конгресу чеченського народу. Був депутатом парламенту ЧРІ першого скликання (1991–1993), очолював Комітет зі ЗМІ і свободи слова. У 1996–1997 роках, після загибелі Джохара Дудаєва, виконував обов’язки Президента Чеченської республіки Ічкерія. Загинув у результаті теракту російських спецслужб, здійсненого 13 лютого 2004 року в кабарській столиці Доха.





*Пам'яті мого великого друга-однокашника –
Президента республіки Ічкерія –
присвячую переклади його поезій.
Володимир Шовкошитний*

Зелімхан ЯНДАРБІЄВ

Зі збірки

“ПИСЬМЕНА НА КРАЮ ЖИТТЯ”

ЧЕЧЕНІЇ

Хто, як не я, печаль твою розділить,
Візьме образи і спростує лжу,
Прийме любов, напасті пересилить,
Кому покажеш бід своїх межую
І виплачешся, викричишся в горі?
Кому відкриєш сховища душ,
І хто твій сміх підхопить камертоном,
Скажи?

ЧЕЧЕНІЄ, Я СИН ТОБІ І БРАТ

Чеченіє моя!
Душа твоя закрита
В грудях тісних, де дна не долетиш.
Мов скеля древня, валуном граніту
Ти над Аргуном в вічності зориш.

Ти – пісня, заповідана віками,
Тебе ховають небеса і камінь,
Не в силах проспівати й повторить,
Тебе збагнути до кінця не в силах...

І навіть диких яблук кислина –
Яка жадана горцеві вона.
Лиш пригадаю тих, хто спить в могилах, –
Навік тебе позбавлені вони,
Я мрію їхні мрії, сню їх сни...

Вп'ялася доля, мов отруйне жало,
Рушничним дулом цілила в тім'я,
Та ти жила, ти дивом виживала,
Ти все пройшла, щоб тільки вижив я!

Чеченіє!
Я син тобі і брат!
Нас разом ненька в світ благословляла,
Коли мене на грудях колисала,
Коли про долю вигнанців мовчала,
Коли пісень про рідний край співала,
Навчаючи співати солов'я.
Печально пісня мамина звучала,
Та в ній – початок нинішнього дня.

Я брат тобі, Вітчизно, із коліски
Ми їли і пили з одної миски,
Ми поклялись у вірності своїй.
Чеченіє!
Ти – біль і вибір мій,
Ти – вузол дум такої круговерті,
Що розв'язать під силу тільки смерті.

РІК 1944. ЛЮТИЙ

Проклятий рік, зими лютневий лік
Мене, немов булатом, пронизали.
Я болем став, і він в мені повік.
Бо ніц моя душа не забувала!

Всі дальші весни замела зима,
Й мені від болю зцілення нема.
Нема...

Та зима тринадцять літ мела.
Серце, мов залізям, облягла,
Шарами криг – тринадцять літ зима.

І в моїй долі, як на серці шрам,
Вони повік – тринадцять хіоллам* ,
Тринадцять зим замучених в Сибіру.
Тринадцять шрамів серце розсікли –
Тринадцять літ завдовжки пролягли,
Тож як знайти в своєму серці миру...

ЛЛЕТЬСЯ СВИНЕЦЬ

Ллеться свинець. Мов над долею
тужить-ридає.
Плачуть над нею також і небо з землею.
Смерть, над тобою кружляючи,
страхом карає,
Миті чатує, щоб поріднились ви з нею.

Справа і зліва, немовби із черги до смерті,
Падають браття. І в ярому ревищі й гулі
Крутяться вихри, вогонь завивається
смерчем.
Хто на підході? А може?.. Безумствують кулі.

В серці ж моїм переповненім –
ось-ось зірветься –
В судний той день, коли безнадійна година,
Зовсім не образ святої Вітчизни заб'ється
Й не матері лик, що на каторзі тішила сина.

Ні, і не друзі – до них не дотягнешся
зором,

* Хіоллам – надмогильна жердина, що ставиться на кладовищах у пам'ять про загиблих на чужині або зниклих безвісти.





Не діти, хоч кожен – кровинка твоя
найдорожча,
В долі яких ти – єдина, напевне, опора.
І не дітей твоїх мати – доля і проща.

Все відійшло і розвіялось, мов не бувало,
Душа онімїла, неначе готова змириться:
Немає їй прощення – стало як стало.
Це – судний день і караюча
Божа десниця.

Тільки молитва – не сльози і не прокляття
В серці твоїм: Господи! Я шепочу
Твоє ім'я,
Дай лиш не менше, ніж тим, що загинули,
браттям,
Гідної долі, щоб не червонїть перед ними.

ЛУКАВИЙ ЧАС

Затис батїг до хрусту у долонях,
Перїщиш скакуна і відпустив повіддя,
Лукавий час! Шматуєш на обїддя
Моє життя, немов коня в загонї.

Куди, скажи, стримиш ти провести
Мїй караван печалей, ниций духом,
Тепер, коли вже видно крах мети.
А серцю так бракує висоти,
Що прагне полетїти білим пухом?

ЩО ТОЙ АРТОБСТРІЛ

Що той артобстріл чи бомбардування?
Тут кожному відміряно свій вік.
В бою не диво смерть – розчарування,
Як гідність раптом тратить чоловік.

Вїйна, можливо, – за грїхи розплата,
Загибель на вїйні – лише межа.
Не в смерті жах, вона – вїйни врожай,
Та тяжко, коли брат втрачає брата.

Вїйна вївною – всі до неї звикли:
І біль, і страх в собі перемогли,
Та страшно тяжко стерпїти, коли
В сльозах сирїтських бачиш її лики.

СВІТ НЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД МЕНЕ

Нї, світ не залежить від мене нї в чїм,
Хоч весь умістився він в серці моїм,
І всі його біди, тривоги, борги
Заповнили душу так, нїби один
Я є боржником і повинен платить.

Нї, світ не залежить від мене, та я
В цїм світі живу, знають друзї, й сїм'я,
І ті ж вороги, що серце мое
Відкрите всім настїж і місце в нїм є
Для кожного, хто потребує тепла.

Нї, світ не залежить від мене, хоч плач,
Та я в нїм причетний до всього неначе.
До тих, хто до нього прийшов та й їде,
До тих, хто пішов, і до тих, хто гряде,
До всіх, хто блукає у затїнках зла.

Нї, світ не залежить від мене, а втїм,
Він був би порожнім без мене, як дїм,
Де вимерзла радїсть, де зникло тепло,
Де в темних кутках оселилося зло.
Без мене цей світ – спорожнїлий байрак,
Хоч світ не залежить від мене нїяк.

ЗАГНАНИЙ ВОВК

Загнаний вовк до чужого барлога,
На іншї простори, де тхне чужиною,
Чужї, хоч і вовчі, стежки і дороги,
Надїйнішї нїби, проте з гїрчиною.

Загнаний вовк до чужої свободи,
Де також вовки, та другої породи.
Повадки тут вовчі серед чужини,
І зирять по-вовчи на вовка вони.

Загнаний вовк. Відірвали від волї,
Від битв, і погонь, і законної долї,
Барлога обжитого, запахів кривних,
Вовчиці, і від вовченятток непевних.

Тож бродить він гордий, не кориться долї,
І вдень, і вночі – на незнаному полі.
Не воїн-мисливець – лиш вовк-одинак.
Так бачать тутешні вовки, саме так.

Ледь очі горять. В'яло носить тїло,
Тяжкий і глухий – крок ступає несміло.
А як з-помїж гїр зїйде місячне коло,
Не вовком завїє – занудно і кволо.

ТА САМА ВІЙНА

Сьогодні в Іраку починається
Та сама вїйна,
Котра закінчилася ще вчора
І на котрїй
Вже
Буде застосовано ЗМЗ *...
(Правда, не ту, що шукали міжнародні
Інспектори,
А ту, яку мають міжнародні інвестори).

* ЗМЗ – зброя масового знищення.





РЕПОРТАЖ З ГЕНЕРАЛЬНОЇ АСАМБЛЕЇ ООН

Знову по міжнародних каналах усіх ТБ
Демонстрували голих королів,
Наряджених в бездоганні вбрання.

І знову глави держав і урядів говорили,
Що вони несуть світу мир і порядок
І захищають права людини,
В тому числі і в Чечні...

Люди,
Частіше читайте казки Андерсена.

ПЕЧАЛЬ НЕГОДИ

Яка різниця – осінь чи зима,
Якщо весні настати не судилось?
Зі снігом пополам дощі прибились,
І землю занавісила пільма.

І вітер поминально в пічці вие
Та у віконце гілкою шкребеться.
Печаль негоди не зігріє серця,
Хоч кригою, хоч кришталем покриє.

Печаль негоди лиш навіє стужу,
Таку тоскню, що роз'їдає душу,
І звалить на коліна у знесиллі,
Мов камінь на залишеній могилі.

І врешті все до серця приморозить –
Так мерзлий ком чіпляється до плуга.
Яка різниця – там зима чи осінь,
Як душу обпікає смертна хуга?

БАЛАДА ПРО МРІЮ

Есе

З самого дитинства,
З першого погляду,
Манила його – сина долини –
Вершина далекої гори,
Величава, і сивоголова,
І загадкова, як все недоступне,
Що була особливо прекрасна
Яскравого сонячного дня,
Коли клаптики білих хмаринок
Водили над нею хоровод...
І, ставши юнаком,
Він пішов до неї,
І довго бродив біля її підніжжя,

Не наважуючись піднятися,
І лише почавши сходження, зрозумів,
Що значить іти до вершини,
Та він наполегливо йшов.
Скільки разів довелось підійматися
і опускатись,

Аби наблизитися до неї...
Та він вийшов
На найвищу її вершину...
І коли подивився з неї униз,
Зрозумів, що вершину робить вершиною –
Тільки гора.

І світ знизу став іще прекраснішим,
І особливо його долина...
І він пішов униз – до тієї краси,
Яку прикрасила висота, –
Непримітною до того первозданністю.
Та біля підніжжя побачив провалля –
Глибоке-глибоке,
І він пішов по ньому,
Там лежало каміння,
Що впало зі схилів гори,
Сире, поросле мохами
І порослю дрібного кущівника,
Різнотрав'я,
Повзали різні там гади, тваринки земнії,
Навіть літали птиці
І миші летючі,
Котрі все не знали, хто вони:
Птиці, а чи не птиці,
Вірніше – так і не змогли стать птахами,
Хоч і надбали крила;
Глухо зітхала луна,
І бродили протяги,
І дзюрчала річечка,
Тікаючи вниз,
Видно, до більшої річки...
Поглянув звідти вгору –
Виднілося тільки небо:
Небо й провалля дивились одне на одного,
І було не зрозуміло,
Що із них глибше...
І лиш повертаючись на рівнину,
він усвідомив,

Що саме вона –
Рівнина – робить гори горами,
А провалля проваллям,
А небо стало іще необ'ємнішим...
Та був уже вечір,
І люди вітали його щиросердно.
І з глибокою повагою – молоді,
Які йшли угору.
І діти летіли назустріч: “Дідусю!”
І життя було прекрасне!

